

Együttműködés és személyes információszerzés (PIM)

Bevezetés

A nemzetközi könyvtáros szaksajtóban számos cikk foglalkozott már a hivatkozáskezelő rendszerekkel, illetve a személyes információszerzéssel, azonban kevesen kapcsolták össze ezt a két dolgot (bár szorosan összefüggenek). Az együttműködési és megosztási lehetőségekről még ennél is kevesebben írtak, pedig bizonyos vonatkozásban legalább annyira fontos momentumról van szó.

Sok esetben csoportmunkára van szükség egy-egy feladat elvégzéséhez, így érthető az utóbbi idők tendenciája, hogy a szoftverfejlesztők igyekeznek kielégíteni az ilyen irányú igényeket (valamirevaló modern irodai programcsomagból már kihagyhatatlan ez a funkció). Szinte magától értetődő, hogy az egyének közötti együttműködési és megosztási lehetőségek részét kell, hogy képezzék a személyes információszerzés (personal information management = PIM) rendszereinknek. Olyannyira így van, hogy e részterület elnevezésére a szakemberek már megalkották a *group information management (GIM)* kifejezést is [1].

Fogalmak és helyzetkép

A PIM rövidítést elméleti és gyakorlati értelemben egyaránt használják az információ megszerzésével, szervezésével, tárolásával, visszakeresésével, használatával és terjesztésével kapcsolatban. A PIM szempontjából az információ formája nem érdekes, ide értendők a papír és a digitális dokumentumok, például a weboldalak, az e-mailek, a feladatlisták, a jegyzetek, amelyeket az egyén a különböző szerepeiben (szülőként, alkalmazottként, barátként, egy közösség tagjaként) a mindennapi életben kezel. Az alábbiakban a PIM rövidítés többnyire az olyan hivatkozás-nyilvántartó eszközök használatára vonatkozik, mint amilyen az *EndNote*, a *RefWorks*, vagy a *Reference Manager*.

Az együttműködés egy olyan, emberek közötti interaktív tevékenység, amely általában mindegyik fél számára kölcsönösen előnyös. A szaksajtóban három vonatkozását szokták emlegetni: kollaboratív tanulás, kollaboratív munka és kollaboratív információkeresés. Jelen esetben számunkra ez az utolsó az érdekes. Akkor beszélhetünk kollaboratív információkeresésről, ha az egyének együtt tudnak

működni a keresés lefolytatásában, ide értve az információforrások kiválasztását, a keresőkérdések megfogalmazását, a keresési stratégia kialakítását, a releváns találatok kiválasztását, a keresések későbbi megismétlését, a témafigyelő szolgáltatások beállítását stb.

A kollaboratív információkeresés és megosztás során igénybevett PIM eszközök lehetnek ad hoc jellegűek (pl. egy kutatócsoport vagy hallgatók egy csoportja dolgozik egy vagy több közös projekten, és mindenki a saját megoldásait próbálja használni/használtatni a többiekkel). Lehet azonban tervezett és strukturált is egy ilyen rendszer. Ilyenkor egy kutatócsoport számára dedikált PIM rendszerről beszélünk, melyet egy hozzáértő ember üzemeltet, támogatva a csoportot például egy közös cikk megírásában. A határvonal a szándékosságban és az információmenedzselésre való igényben fedezhető fel.

Előzmények a szakirodalomban

A releváns adatbázisokban történő gyors címkérésével egyszerűen megtalálhatjuk a témát lefedő legfontosabb szakkifejezéseket: a collaborative, a collaboration és a cooperative szavaknak a PIM, a personal information management és a reference management kifejezésekkel alkotott különféle kombinációi az alkalmas keresőkérdések a szakirodalom felderítésére. Érdemes továbbá a group information management és a GIM fogalmakra is rákeresni. A téma publikációit áttekintve megállapítható, hogy a könyvtárosok sokféle módon tudnának bekapcsolódni mind a gyakorlati, mind az elméleti kutatásokba.

Megfontolandó kérdések a kollaboratív információkeresés és a PIM vonatkozásában

Az egyén egyszerre együttműködhet különféle emberekkel, különböző kontextusokban, több különböző témában, projektben is. Ez lényeges a PIM környezet megalkotása szempontjából, mivel el kell döntenünk, hogy több, párhuzamos PIM rendszerre van-e szükség, vagy elegendő egyetlen rendszer több adatbázissal, amelyek igény szerint megoszthatók az emberek között.

A PIM hasznos lehet egy egyszeri projekt számára, hiszen biztosítja, hogy könnyen és kényelmesen tudjunk létrehozni és megosztani bibliográfiákat és hivatkozásokat, de hasznos lehet egy hosszabb távú program esetén is, amely a hivatkozások gyakori használatát követeli meg különböző célokkal: például hozzájárulni egy terület elméleti alapjaihoz, megoldást találni gyakorlati problémákra, ösztönözni az innovációt, részt venni a közösségi munkában, segíteni az oktatást. Azt azonban szem előtt kell tartani, hogy a különböző területektől és céloktól függően változhat a bibliográfiakészítésnél igényelt tartalom. Egy gyakorlati kutatás támogatásánál például fontos, hogy a kutatás módszertanára is koncentráljon az információkeresés: magára az adatgyűjtésre, a mintavétel és az adatelemzés módjaira. Felmerül a kérdés, hogy az információáramlás során csak hivatkozásokat osztanak meg az együttműködő felek, vagy plusz tudással is felruházzák az adott elemet, mintegy „értéknövelve” azt? Ez az értéknövelés jellemzően magyarázó jegyzetek, informális megjegyzések formájában valósulhat meg. Fontos, hogy a kialakított rendszer képes legyen ezeknek az annotációknak a kezelésére is, hiszen ez jelentheti a PIM rendszer használatából adódó magasabb produktivitást.

Megkerülhetetlen kérdést jelent az igénybevétel gyakorisága: milyen gyakran használjuk a kialakított rendszert? Részévé válik-e a mindennapi rutinnak, vagy csak az éppen aktuális cikk írásához használjuk? A következő tisztázandó dolog az információforrások és a használók köre. Mivel az embereknek eltérők a keresési szokásaik és a korábbi tapasztalataik is mások, ezért különféle stratégiákat fognak követni még ugyanazoknál a kereséseknél is, továbbá különböző döntéseket hoznak a releváns találatok kiválasztásánál. Megemlítendő szempont még a munka során felhasznált források típusa (cikkek, kutatási jelentések, weboldalak stb.) és a munkához használt eszköz (asztali gép, laptop, tablet), hiszen ezek mind befolyásolják magát a PIM környezetet is.

A hivatkozáskezelés során talán az egyik legfontosabb problémát a szoftverek kompatibilitása okozza, ezt is érdemes tehát megvizsgálni az éles üzem előtt. Hasznos, ha az igénybe vett szolgáltatás csoportokat tud képezni a hivatkozásokból, hogy azokat szeparáltan is meg lehessen osztani a projekten dolgozó többi személlyel. Még a rendszer kidolgozása előtt meg kell vizsgálni, hogy ki fog dolgozni a megosztott adatbázissal, és a résztvevők hogyan fognak majd együttműködni? Alap-

vetően elmondható, hogy rengeteg probléma adódik az emberi természetből, amely természetszerűen kihathat magára az információkeresésre és a későbbi PIM-es vonatkozásokra is. Ilyen problémát jelenthetnek a bizalommal, a megosztásra való hajlandósággal, a megbízhatósággal, az eltérő személyiségjegyekkel, tanulási stratégiákkal és tapasztalatokkal összefüggő kérdések.

Végül nem szabad elfelejtenünk, hogy az egész folyamat értelmét az információ minél hatékonyabb kiaknázása jelenti. *Whitaker* szerint, ha nem tudjuk sikeresen kihasználni a begyűjtött információt, akkor a megőrzésére vonatkozó döntések és a karbantartásával kapcsolatos tevékenységek haszontalanná válnak [2].

Ahogy korábban már szó volt róla, a kollaboráció és az információkeresés PIM-es vonatkozásban egy sor nézőpontból és jó néhány szakterület szemszögéből vizsgálható, például: informatika, információ-visszakeresés, ember/számítógép kölcsönhatás, számítógép által támogatott kooperatív munka. *Foster* beszámol arról, hogy milyen sok tudományterület foglalkozik a témával [3], ám ezek közül hiányzik a könyvtár- és információtudomány.

Ezért álljon itt pár ötlet, amelyek a könyvtárosok számára hasznosak lehetnek, és sokkal gyakorlatiasabbak az eddigi elméleti fejtegetésnél:

- Melyik intézmény/tanszék, melyik szoftvert használja, és milyen céllal teszi azt?
- Együttműködnek-e másokkal, ha igen, akkor kivel, milyen céllal, és milyen alapon (ad hoc módon vagy hosszú távú együttműködés keretében)?
- Milyen problémák adódhatnak elméleti és gyakorlati oldalon?
- Mire szeretnék használni a PIM-et, és milyen hasznot várnak tőle?
- Az információkeresés természete: ki keres, és ki dönti el, hogy mely találatok kerülnek mentésre?

Konklúzió

Végeredményben elmondható, hogy a PIM használata a csoportmunkában alapvetően előnyös, azonban sok esetben frusztrációt is okozhat. Ezért, ha az együttműködés során kifinomult PIM eszközöket használunk, akkor nemcsak a technikai oldalra kell koncentrálni, hanem legalább ugyanennyire fontos a gyakorlati kivitelezés is. A személyes információszervezésnek, illetve kollaboratív

módon történő használatának mindennapi életünk részévé kell válnia.

Hivatkozások

[1] LUTTERS, W. G. – ACKERMAN, M. S. – ZHOU, X.: Group information management. = JONES, W. – TEEVAN, J.: Personal Information Management, University of Washington Press, Seattle, WA, 2007. p. 236–248.

[2] WHITAKER, S.: Personal information management: from information consumption to curation. = Annual

Review of Information Science and Technology, 45. köt. 2011. p. 3–62.

[3] FOSTER, J.: Collaborative information seeking and retrieval. = Annual Review of Information Science and Technology, 40. köt. 2006. p. 329–356.

/FOURIE, Ina: Collaboration and personal information management (PIM). = Library Hi Tech, 30. köt. 1. sz. 2012. p. 186–193./

(Nagy Gyula)

Három új adattár (repozitórium) a Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Könyvtárban

A könyvtárban folyó digitalizálási projektek eredményeként a valaha volt összes *szegedi egyetemi folyóirat, tudományos acta és évkönyv* elérhető elektronikusan is. Az új tudományos és szépirodalmi adatbázisban több mint 90 egyetemi esztendő bő 170 ezer oldalon megjelent 11 ezer cikket böngészgethetik a látogatók 46 millió keresőkifejezés segítségével. Digitalizálták emellett a *Szegedi Tudományegyetem*hez és jogelődjeihez köthető *egyetemtörténeti jelentőségű kiadványokat, hallgatói lapokat* is, ennek keretében virtuálisan hasonmásban és teljes szövegben is olvasható, lapozgatható például a hatvanéves Szegedi Egyetem című újság valamennyi száma. A harmadik adatbázis pedig a *digitálisan elérhető különféle periodikák* kincsestára. A három új adatbázis és a hozzájuk kapcsolódóan fejlesztett közös keresőszolgáltatás az *SZTE Klebelsberg Könyvtár* repozitóriumrendszerébe illeszkedik. A repozitóriumok *Contenta gyűjtőnév* alatt találhatóak meg az intézmény honlapján (E-források), illetve a *contenta.bibl.u-szeged.hu* címen.

Az *Országgyűlési Könyvtár* óriási fejlesztése, a *Digitalizált Törvényhozási Tudástár* c. portál 2012. december 5-től elérhető: <http://dtt.ogyk.hu/hu/>.

A *Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE)* és az *Informatikai és Könyvtári Szövetség (IKSZ)* Országos Könyvtárügyi Konferenciát szervezett 2012. november 22-23. között az Országos Széchényi Könyvtárban. A konferencia címe: *Könyvtárak a társadalom megújulásáért. Fejlesztés, fenntarthatóság, esély.* Az első napon különböző minisztériumok képviselői értékelték a magyar könyvtárügy helyzetét, ezekhez kapcsolódó korreferátumok hangoztak el, másnap pedig szekcióülésekre és a záró plenáris ülésre került sor.

Az elhangzott előadások dokumentumai megtalálhatók az MKE honlapján: <http://mke.info.hu>

és megtekinthetők/meghallgathatók a Videotorium-ban:

http://videotorium.hu/hu/events/details/927,Orszagos_Konyvtarugyi_Konferencia

/Forrás: <http://listserv.niif.hu/pipermail/katalist/>

